

BÍRÓ FERENC

**MÁSODLAGOS MEGKÜLÖNBÖZTETŐ ELEMEL KÖRÖSLADÁNY
FÖLDRAJZI NEVEIBEN**

ABSTRACT: (Subsidiary distinctive elements in the geographical names of Körösladány) The study arranges those geographical names of which antérieurs originated from geographical proper names.

710 geographical names in Körösladány have got anterior geographical names as determinants. It is the 35,92 percent of all the geographical names of the settlement. As it turned out, this method was very popular for nomenclature both natural and artificial names. Some geographical objects and their names were essential motivations. Mainly the geographical names outside the village and the names of the waters belong to this type. That is natural, because the importance of these places was outstanding, and these names had the longest life, they were well-known and unchangable.

This habit in naming contributes to the spread of the big name-families.

A magyar földrajzi nevek szerkezetét vizsgálva azt látjuk, hogy minden település névanyagában jelentős az összetett nevek száma és az egészen belüli aránya. INCZEFI GÉZA nyomán összetettnek minősítjük az olyan nevet, amelyik két vagy több tagból áll, és ezek egyike önállóan is használt földrajzi név (INCZEFI GÉZA 1970, MAKÓ, 23). A lehetséges variációk közül az egyik eset az, amikor a földrajzi tulajdonnevek nyelvtani meghatározó tagként (jelzőként) vesznek részt a névalkotásban.

Más oldalról, ha a névadás indítéka szerinti rendszerezéseket tekintjük, kitűnik, hogy a névalkotó közösség gyakran használ fel különböző nyelvi eszközöket -- már korábban köz- vagy tulajdonnévvel önállóan, vagyis alapelemmel megnevezett -- földrajzi egységek további differenciálására, esetleg új objektumok elnevezésére. Ezeket a nyelvi eszközöket a szakirodalomból megkülönböztető elemeknek ismerjük (KÁZMÉR MIKLÓS 1957, 6).

Közülük azokat a megkülönböztető elemeket, amelyek eredetileg az alapelemek csoportjába tartozó önálló földrajzi nevek voltak, tehát földrajzi tulajdonnév-

ként másodlagosan váltak egy földrajzi név megkülönböztető elemévé, KÁZMÉR MIKLÓS nyomán másodlagos megkülönböztető elemeknek hívjuk (KÁZMÉR 1957, 70).

Az ilyen megkülönböztető elemekkel létrejött nevek keletkezésének az oka a földrajzi tagolódás állandó, megszakíthatlan folyamatában keresendő.

Új földrajzi egységek és ezek nevének születése mellett folyik a már kialakult helyek, objektumok differenciálódása is. A természeti vagy műveltségi tényezők hatására bekövetkezett változásokat tudomásul véve az ott élő ember a régi szemlélet alapján kialakított neveket felhasználja az adott helyen, amellett stb. keletkezett új egység megnevezésére.

Ha tehát az új szemlélet alapján egy újonnan felismert földrajzi egységnek egy nagyobb terület, határrész vagy egy szomszédos, jelentős hely stb. nevét használják fel megkülönböztetésre (részben névdifferenciálódás útján létrejött), másodlagos megkülönböztető elemről beszélünk. E típus értelmezésében némileg eltértem a Kázmér Miklósétól, s INCZEFI GÉZA, HAJDÚ MIHÁLY, MEZŐ ANDRÁS, valamint JUHÁSZ DEZSŐ ide vonatkozó rendszerezését is figyelembe vettem.

Hasonlóan az ő vizsgálataikhoz, Körösladány névanyagáról is elmondhatom, hogy a földrajzi tulajdonnévi megkülönböztető elemek előfordulnak homonimák megszüntetésére, térbeli viszonyítás kifejezésére, egy nagyobb földrajzi egység kisebb részeinek a helyhez kötésére, a hely lokalizálására stb. (INCZEFI GÉZA 1970, MAKÓ, 65--71; HAJDÚ MIHÁLY 1975, 28--33; JUHÁSZ DEZSŐ 1988, 25, 29; MEZŐ ANDRÁS 1982, 218--23).

Körösladány ilyen típusú földrajzi neveire egységesen jellemző, hogy -- akár természetes, akár mesterséges névadással keletkeztek -- az elnevezett objektumok és a megkülönböztető elemük között reális az összefüggés, tehát MEZŐ ANDRÁS kifejezésével *motivált neveknek* számítanak (MEZŐ ANDRÁS 1982, 28).

A másodlagos megkülönböztető elemű, vagyis a földrajzi tulajdonnévi előtagú nevek nagy száma, az egész névanyagon belüli magas százalékos aránya indokolja, hogy a felismerhető típusait számba vegyem; kategorizáljam, csoportosítsam az ide sorolt neveket. Ehhez az előtag eredeti jelentését, jelölő szerepét (milyen földrajzi objektumot nevezett meg), valamint az (előtag és az új név jelölte) objektumok egymáshoz való viszonyát vizsgáltam meg, s az e jegyek alapján hasonlóságot mutató egységek neveit soroltam azonos csoportba.

(A rendszerezésben nem választom külön az élő és a történeti, a természetes és a mesterséges neveket. Mindegyiket a mai helyesírás szerinti változatban szerepeltetem.)

1. A megkülönböztető elem a község valamely határrészének, nagyobb területének a neve (alapalakjában vagy -i képzővel). Ezen a helyen vagy e mellett található a megnevezett objektum, sok esetben mintegy része az egésznek. (A határ-rész neve szerepel a névcsalád élén kötőjellel megtoldva; majd egy szám következik, amely az adott névnek a megkülönböztető szerepű előfordulását mutatja, végül a nevek felsorolása következik.) Összesen 298 számítható e csoportba, a másodlagos megkülönböztető eleműek 41,86 %-a, a teljes névanyag 13,16 %-a.

Báté-, 3: + Bátéi-órház, + Báté-környék, Báté-zug.

Bikasziget-, 2: + Bikaszigeti katolikus temető, Bikasziget-puszta.

Bikeri-, 4: + Bikeri alja, Bikeri-oldal, Bikeri-puszta, Tomka Mihály bikeri tanya.

Billentő-, 2: + Billentői-dűlő, + Billentő-oldal.

Bogárczó-, 2: + Bogárczó-gát, + Bogárczó-sziget.

Büngösd-, 7: Büngösdi-birkamajor, + Büngösdi csárda, + Büngösdi-herefeld, Büngösdi-major, Büngösd-puszta, + Büngösd kocsmá, + Büngösd-oldal.

Csécseri-, 2: Csécseri-derék, Csécseri-ér.

Cserepes-, 6: Cserepes-dűlő, Cserepesi-tanya, Cserepes-major, Cserepes-puszta, + Cserepes-semlyék, + Cserepes-sziget.

Cserszád-, 1: Cserszád-erdő.

Csordavágás-, 6: Csordavágási-dűlő, + Csordavágási-legelő, Csordavágási út, Csordavágás-kert, Csordavágás-tanyák + Csordavágás tere.

Csót-, 4: + Csót-árok, + Csót-ér, + Csóti-fok, Csót-lapos.

Delelő-, 2: + Delelői-major, Delelő-tanya.

Déllő-, Déllő-, 3: Déllői-dombok, + Déllő-sziget, + Déllő-zug.

Dióhalom-, 1: Dióhalom-dűlő.

Dondorog-, 9: + Dondorogi-dűlő, Dondorogi-erdő, + Dondorogi-gátör-ház, Dondorogi-kisgát, + Dondorogi-major, Dondorogi-órház, + Dondorog-környék, + Dondorog melléke, Dondorog-puszta.

Fás-, 13: Fás-Bikasziget, Fás-Bikeri, Fás-dűlő, Fási-belső-major, Fási-birkamajor, Fási-erdészház, Fási-erdő, Fási-kastély, Fási-Külső-major, Fási-major, + Fási-oldal, + Fási-rét, Fás-puszta.

Félhalom-, 1: + Félhalmi-kanális.

Guzsaly-, 1: Guzsalyi-rész.

Gyalomvölgy-, 2: + Gyalomvölgyi-dűlő, Gyalomvölgy-puszta.

Gyökeri-, 1 : + Györkeri-csatorna.
Gyulai-, 1: + Gyulai-erdő.
Hereföld-, 1 : Hereföldi-dűlő.
Ivánfenék-, 3: Ivánfenéki-órház, + Ivánfenéki-töltés, Ivánfenék-kismajor.
Károly-, 12: Károly-csatorna, + Károly-föld, + Károlyi-dűlő, + Károlyi-gát, Károlyi-legelő, + Károlyi-Nagy-semlyék, + Károlyi-puszta, + Károlyi-sziget, + Károlyi-szik, + Károlyi-telek, Károlyi-Tikos-oldal, + Károly-síkság.
Károlyderék-, 1: Károlyderéki-átjáró.
Kengyel-, 3: + Kengyel-dűlő, + Kengyeli-legelő, + Kengyel-oldal.
Kengyelköz-, 6: Kengyelköz-dűlő, + Kengyelközi-hereföld, Kengyelközi-kút, + Kengyelközi-legelő, Kengyelközi-part, + Kengyelközi-szőlő.
Kereki-, 4: Kereki-dűlő, Kereki-határszél, Kereki híd, Kereki-puszta.
Kerektó-, 8: Kerektó-dűlő, Kerektói-csatorna, + Kerektói-gát, + Kerektói-kaszáló-földek, Kerektói-major, + Kerektó-puszta, K. Tóth István Kerektói-dűlőben lévő tanyaépülete, Református egyház kerektói tanyája.
Kernye-, 3: Kernye-dűlő, + Kernyei-zug, Környe-puszta.
Kihi-, 8: Kihi-dűlő, Kihi-kertek, + Kihi-környék, + Kihi-lapos, + Kihi-major, Kihi-sziget, Kihi-töltés, + Kihi-zug.
Kisrét-, 4: Kisrét-halom, Kisréti-dűlő, Kisréti-kút, Kisréti-oldalág.
Korhány-, 10: Korhány-dűlő, + Korhányi-forduló, Korhányi-halom, + Korhányi-kaszáló, + Korhányi-magaslatok, Korhányi-major, Korhányi-mellékcsatorna, Korhányi-puszta, Korhányi-tanyák, Nagy P. Imre korhányi földje.
Körtvélyes-, 3: Körtvélyes-dűlő, Körtvélyesi-legelő, Körtvélyesi-puszta.
Kuruttyoló-, 8: Kuruttyoló-dűlő, + Kuruttyolói-Tanya-alj, + Kuruttyolói-tanyák, Kuruttyolói-Tikos-part, Kuruttyoló-oldalág, Madar Sándor kuruttyolói tanyája, + Rácz András kuruttyolói tanyája, Török Mihály kuruttyolói tanyája.
Kút-rét-, 1: + Kút-rét-sziget.
Majta-, 9: + Majta-dűlő, Majta-erdő, + Majta-hát, + Majta-környék, + Majta-laponyag, + Majta-lapos, + Majta-oldal, + Majta-rétség, + Majta-sziget.
Mályvás-, 1: Mályvás-dűlő.
Méhes-, 11: Madar Sándor méhesi tanyája, Méhes-domb, Méhes-dűlő, Méhesi-csatorna, + Méhesi-csereföld, + Méhesi-forduló, + Méhesi-kút, Méhesi-tanyák, Méhes-part, Méhes-puszta, Vakarc Lajosné méhesi tanyája.
Mérge-, 3: Mérge-víztározó, Mérge-major, Mérge-zug.
Nádor-, 1: + Nádori-halom.

Nádorér-, 6: Nádoréri-csatorna, + Nádoréri-dűlő, Nádoréri-gátórház, Nádoréri-harangozói-föld, Nádoréri-órház, Nádoréri-szivattyútelep.

Nagyrét-, 2: Nagyrét-halom, + Nagyrét-part.

Nyomás-, 7: Nyomás-dűlő, + Nyomás-föld, + Nyomási-Keskeny-dűlő, Nyomási-oldalág, Nyomási-szívóág, Nyomáson lévő Szuromi-féle tanya, + Nyomás-szél.

Pakac-, 6: Pakac-halom, Pakaci-dűlő, Pakaci-gulyakút, Pakaci-legelő, + Pakaci-oldal, + Pakac-környék.

Pányád-, 2: + Pányádi-oldal, + Pányád rétje.

Paphalma-, 6: Paphalma-dűlő, + Paphalmi-kaszáló, + Paphalma szegeti, + Paphalmi-kanyar, Paphalmi-mellékcsatorna, Paphalom-tanyák.

Páskom-, 3: + Páskom-föld, Páskomi-dűlő, Vitéz Földi András páskomi földje.

Rókás-, 5: Rókás-hát, Rókás-kút, + Rókás-oldal, Rókás-part, Rókás rámpa.

Sáros-, 2: + Sárosi-major, + Sáros-lapos.

Sárosér-, 4: Sároséri-herefeld, + Sároséri-major, Sároséri-pusztta, + Sárosér-lapos.

Sárrét-, 7: Sárrét-dűlő, Sárrét-halom, Sárréti-csatorna, + Sárréti-major, Sárréti-összekötő-csatorna, Sárréti-pusztta, Sárréti-tábla.

Sebesér-, 8: + Sebesér hátsabbja, Sebeséri-dűlő, + Sebeséri-gát, Sebeséri-határ rész, Sebeséri-mellékcsatorna, Sebeséri-pusztta, Sebesér-major, Sebesér mélyebbje.

Sima-, 1: Simai-zug.

Siskás-, 4: Siskás-dűlő, Siskási-csatorna, Siskási-kút + Siskás-oldal.

Süvöltő-, 3: + Süvöltő dűleje, + Süvöltő-pusztta, + Süvöltő-rétség.

Sziget-, 6: Sziget-derék, + Sziget-erdő, + Szigeti-berek, + Szigeti-gát, + Szigeti-oldal, Sziget-pusztta; R. Papp Sándor szigeti tanyája.

Tekerő-, 4: Tekerői-dűlő, + Tekerői-kút, + Tekerő-laponya, + Tekerő-sziget.

Telek-, 1: + Telek-zug.

Tenkér-, 5: + Tenkéri-ispáni-lak, Tenkéri-magtár, + Tenkér-major, Tenkér-part, Tenkér-pusztta.

Tenkérsziget-, 6: Tenkérsziget-dűlő, Tenkérszigeti-gát, + Tenkérszigeti-legelő, + Tenkérszigeti-major, Tenkérszigeti-Újtelep, Tenkérsziget-pusztta.

Tíkos-, 10: Tíkos-dűlő, + Tíkos-gát, + Tíkos-hát, + Tíkos-mélyedés, + Tíkos-Öreg-kert, Tíkos-szőlőskert, Tíkos-kert, + Tíkos-lapos, + Tíkos-oldal, Tíkos-rét.

Túlakörös-, 1: Túlakörösi-rész.

Túzokos-, 8: Túzokos-dűlő, Túzokosi-csatorna, + Túzokosi-gulyakút, + Túzokosi-kút, Túzokosi-legelő, + Túzokosi-szik, + Túzokosi-tanyák, Túzokos-pusztta.

Tüdös-, 3: Tüdösi-csatorna, + Tüdösi-dűlő, Tüdös-lapos.

Várhely-, 1: + Várhely-zug.

Vermes-, 7: + Vermes-halom, Vermesi-legelő, Vermesi-major, Vermesi-pusztta, + Vermesi-szik, + Vermes-rét, Vermes-tanya.

Vesszősér-, 7: Vesszősér-dűlő, Vesszőséri-csatorna, + Vesszőséri-gát, + Vesszőséri-kanális, + Vesszőséri-oldal, Vesszősér-közép-dűleje, Vesszősér-pusztta.

2. Határrészek kisebb egységekre tagolódása, tagolása után (határrészek nevéből) névdifferenciálással keletkezett újabb nevek is állhatnak megkülönböztető előtagként (15 név, 2,12 %), kifejezve az ehhez való térbeli viszonyítást. Jellemző bennük általában a kis/nagy, kis/felső – ó/öreg korreláció: *Kis-fási-pusztta*, + *Nagy-Fás-pusztta*; + *Kis-Kerektó* melléke; *Kis-korhányi-tanyák*, *Nagy-korhányi-tanyák*; + *Kis-Környe-pusztta*, + *Nagy-Környe-pusztta*; + *Kis-sárréti-kanális*; + *Felső-Ttkos-kert*, + *Kis-Ttkos-kert*, + *Ó-ttkosi-kert*, + *Ó-ttkosi-szőlőskert*, *Öreg-ttkosi-kert*, + *Öreg-ttkosi-szőlőskert*; *Nagy-Cserszád-erdő*.

3. Jelöl a megkülönböztető elem **helyet, irányt**, amerre az út vezet, vagy amerről a csatorna vize folyik. Összesen 80 névben (11,31 %).

a) Megnevezhet az előtag **körösladányi** (tehát a községen belüli határrészt vagy kisebb földrajzi egységet) **helyet**, ameddig az út tart, ahonnan a csatorna kezdődik:

Az ide sorolható nevek száma: 24.

Mivel egy-egy előtagbeli név csak egy vagy igen kevés újabb névnek megkülönböztető eleme, ezért csupán betűrendben közlöm őket: *Bánom-kerti-oldalág*, *Bánom-kerti-szívóág*, + *Csurgó utca*, + *Károlyi út*, + *Kis-állási út*, *Körösladány-főcsatorna*, *Körösladányi-csatorna*, *Körösladányi indóházi kőút*, *Ladányi-csatorna*, + *Libádai utca*, *Libádi sor*, *Libádi út*, + *Malom utca*, *Nádoréri út*, *Pakaci bejáró földút*, + *Paptavai utca*, + *Sároséri út*, *Szigeti út*, + *Temető-nyomási dűlőút*, *Tenkér út*, *Újladányi-csatorna*, *Vásártéri út*, *Vasútállomás utcája*, *Vesszőséri országút*.

b) Uthalhat a megkülönböztető elem a közvetlenül *szomszédos helysége*; oda, afelé, annak irányába vezet az út, a csatorna. Az egész név jelöli ennek a szomszédos község határáig tartó szakaszát. 28 név tartozik ide: *Békési országút*, *Békési út*, *Bélmegyeri-csatorna*, *Dévaványai műút*, *Dévaványai országút*, *Dévaványai út*, *Gyomai kövesút*, *Gyomai műút*, *Gyomai országút*, *Gyomai út*, *Gyomai utca*, *Köröstarcsai műút*, *Köröstarcsai út*, *Szeghalmi kövesút*, *Szeghalmi műút*, *Szeghalmi or-*

szágút, *Szeghalmi út, Tarcsai kövesút, Tarcsai országút, Tarcsai út, Ványai kövesút, Ványai műút, Ványai országút, Ványai út, Ványai utca, Vésztői földút, Vésztői országút, Vésztői út.*

Felhasználják a szomszéd község nevét az *érintkező*, az addig nyúló *földterület* megnevezésére is; két esetben: *Megyeri-dűlő, Megyeri-oldal.*

c/ Egy újabb alcsoportba ugyancsak a község határának széléig tartó utak, csatornák nevei tartoznak, de ezek megkülönböztető elemében szereplő *helység* nem a község szomszédságában van, hanem jóval távolabb. A viszonyítás azonban ilyen esetben is reális, hiszen az alapelem jelölte vonalon el lehet oda jutni, az út, csatorna iránya mindenképpen az előtagban jelölt hely felé mutat. *Hat* nevet soroltam ide: *Debreceni országút, Debreceni út, Karcagi országút, Karcagi út, Nagyvárdi út, Okányi-csatorna.*

d/ A 3. b alosztályban szerepeltetett helyeket (és hasonlókat) hivatalosan két vagy több *helységnév* összekapcsolásával nevezik meg (kifejezve a valamitől valameddig tartás viszonyát), ezek együttesen alkotják a megkülönböztető elemeket. 20 ilyen típusú nevet találtam: *Békés--körösladányi út, Gyoma és Körösladány közút, Gyoma--Körösladány-határmenti-oldalág, Gyoma--körösladányi út, Gyoma--Körösladány--sebeséri-mellékcsatorna, Hosszúfok--okányi-főcsatorna, Karcag--ladányi út, Kisújszállás--körösladányi közút, Körösladány--dévaványai vicinális közút, Körösladány és Tarcsa közötti út, Körösladány--geszti közút, Körösladány s dévaványai út, Körösladány--szeghalmi-útmenti-oldalág, Körösladány--Szeghalom-határmenti-mellékcsatorna, Körösladány--Vésztő--geszti községi közdülőút, Körösladány--vésztői községi közlekedési út, Ladányi--vésztői országút, Mezőberény--Köröstarcsa--Körösladány--szeghalmi út, Szeghalmi és ladányi országút, Vésztő--Körösladány közti földút.*

4. Más *helység* neve belterületi nevekben is felbukkan. Közöttük a kapcsolat reális, ugyanis a lakosok letelepedésükkel magukkal hozták a régi lakhelyük nevét, vagy pedig a régebbi körösladányiak a betelepülők származási helyéről neveztek el egy-egy helyet: *Bozsódi tized, Bozsódi utca* (a Bihar megyei Bozsód nevű településről); + *Fási tized, Fási út, Fási utca, Fásivég* (a középkori szomszédos Fás falu nevéből). Hasonlóságot mutat e típussal egy külterületi név, melyben a megkülönböztető elem a község távolabbi határrészének a neve: *Majtai* (vagy Majtás)-csere. Együttesen 7 név került e csoportba (0,99 %).

5. A valamitől valameddig viszonyt fejezték ki még 12 hivatalos névben (1,7 %), a község két vagy több (különbféle) helyét összekötő vonal érzékeltetésére: *Cserepes-semlyék--Folyás-éri-mellékcsatorna*, *Folyás-ér--Sziget-derék-főcsatorna*, *Györker-Folyás-éri-mellékcsatorna*, + *Kisasszony--Szilva-rév-zugi-összekötő-csatorna*, *Körösladány--Folyás-éri-mellékcsatorna*, *Köves-halom--nagyréti-oldalág*, + *Nádor- és Tíkos-ér--sárréti* elsőrendű mellékcsatorna, + *Nádor--tíkos-mellékcsatorna*, *Nádor--Tíkos--sárréti-mellékcsatorna*, *Sárrét--nagyréti-szívóág*, + *Sziget--Csécséri-derék--folyás-éri-főcsatorna*, + *Tíkos--sárréti-mellékcsatorna*.

6. Hivatalos nevekben előfordul megkülönböztető elemként két vagy több objektum földrajzi tulajdonneve mellérendelő viszonyban, összefoglaló jelentést adva a névnek. 8 esetben (1,13 %) találkoztam ilyen névalkotással: *Bánom-és Libáda-dűlő*, *Bánom--Libáda-kert*, *Csere--Tíkos-dűlő*, + *Csere--Tíkos-kert*, *Mihály--Kurta--Mérge-zug*, *Nádor-ér- és Kuruttyoló-dűlő*, + *Sebesér- és Csurgó-kert-dűlő*, *Sebesér- és Majtás-csere-dűlő*.

7. Gyakoriak a vizek tulajdonnevei is megkülönböztetői szerepben, lokalizálják e vizek melletti helyeket, emberi létesítményeket; elnevezhettek velük másik vízfolyást, elsősorban mesterségest. Összesen 128 névre (18,1 %) jellemző az efféle összetétel. (Ha a víznevi jelző csupán egy névben szerepel, akkor csak felsorolom, ha többen is, úgy a jelzőt kiemelem.) + *Bakancs-ér-gát*, *Berettyó-ér*, + *Bocskor-ér gátja*, + *Büngösd-ér töltése*; *Büngösd-*, 6: *Büngösd-hát*, *Büngösd-híd*, *Büngösd-mellékcsatorna*, *Büngösd-főcsatorna*, + *Büngösd melléke*, *Büngösd-part*; + *Csalán-tői-gát*; *Csécs-ér-*, 2: + *Csécs ere melléke*, + *Csécséri-éri-dűlő*; *Dió-ér-*, 9: *Dió-ér bal oldala*, + *Dió-ér bal partja*, + *Dió-ér-hát*, + *Dió-éri-csatorna*, *Dió-éri-főcsatorna*, + *Dió-éri-dűlő*, + *Dió-ér-oldal*, + *Dió-ér partja*; + *Dondorog-gát*, + *Fehér-ér laposa*; *Folyás-*, 10: + *Folyás-gát*, + *Folyás-híd*, *Folyási-kút*, *Folyási-órház*, + *Folyás-meder*; + *Folyás-mellék*, + *Folyás-melletti-kaszáló-földek*, *Folyás-part*, + *Folyás-tó*, + *Folyás-zug*; *Folyás-ér-*, 7: + *Folyás-ér-csatorna*, *Folyás-éri-erdő*, + *Folyás-éri-főcsatorna*, *Folyás-éri-gátórház*, *Folyás-éri-kút*, *Folyás-éri-órház*, + *Folyás-ér-melletti-térség*; *Györgyik-ér-*, 2: *Györgyik-éri-halom*, *Györgyik-éri-part-halom*; *Gyula(i)-fok-*, 2: + *Gyula-foki-dűlő*, + *Gyulai-fok melléke*; *Harcás-éri-átvágás*; *Holt-Körös-*, 2: + *Holt-Körös foka*, + *Holt-Körös-köz*; *Iván-fok-*, 2: + *Iván foka-oldal*, + *Iván-foki-gát*; *Kengyel-*, 4: *Kengyel-köz*, + *Kengyel melléke*, *Kengyel-part*, + *Kengyel-torok*; + *Kereszt-ér gátja*, + *Kis-Kengyel köze*, + *Kis-Tüdös-ér gátja*; *Körös-*, 15: *Körös bisztró*, + *Körös-derék*, *Körös étterem*, *Körös-gát*, *Körös-híd*, + *Körös-hullámtér*,

Körös-játszó, + Körös kanálisa, Körösladány, Körös-lapos, + Körös melléke, Körösön innen földek, + Körös-szél, + Körös utca, Körös-zug, *Küküllő-zug*; *Mély-ér*-, 2: + Mély-ér hátasabbja, + Mély-ér mélyebbje; *Mérgesi-víztározó* gátja; *Nádas-ér*-, 2: + Nádas-ér dűleje, + Nádas-ér melléke; *Nádor-ér*-, 8: Nádor-ér-halom, + Nádor-éri-dűlő, + Nádor-éri-gát, Nádor-ér-keleti-oldalág, + Nádor-ér-köz, Nádor-érnyugati-oldalág, + Nádor-ér-part, + Nádor-ér-töltés, *Nagy-Kengyel-ér* melléke, + *Nagy-Kengyel* köze, + *Nagy-Sáros-ér* gátja; *Ördög-árok*-, 2: + Ördög árka melléke, + Ördög-árki-dűlő; *Pakac*-, 2: Pakac-csatorna, Pakac-part; *Pakac-ér* partja; + *Papné halma ere* gátja, + *Patkó-éri-kút*, + *Sáros-éri-gát*; *Sebes-ér*-, 2: + Sebes-ér-köz, + Sebes-ér-part; *Sebes-Körös*-, 3: + Sebes-Körös-csatorna, Sebes-Körös-gát, Sebes-Körös-közúti-híd; *Süvöltő*-, 4: + Süvöltő-gát, + Süvöltő melléke, Süvöltő-part, + Süvöltő-zug; + *Széles-ér-hegy*; *Tekerő*-, 3: + Tekerő-gát, + Tekerő melléke, Tekerő-part; *Tekerő-ér*-, 3: + Tekerő-ér-dűlő, + Tekerő-ér gátja, + Tekerő-ér melléke; *Tenk(e)-ér*-, 4: + Tenke-éri-gát, Tenke-ér-part, Tenke-ér út, + Tenk-ér hídja; + *Tíkos-part*; *Tíkos-ér*-, 2: Tíkos-éri-csatorna, Tíkos-éri-oldalág; + *Tüdős-gát*, + *Új-Körös-csatorna*, + *Vég-ér* hajlása, + *Vermes-derék* rétje; *Vesszős-ér*-, 2: + Vesszős-ér-köz, + Vesszős-ér melléke; *Vesszőséri-kanális*-, 2: Vesszőséri-kanális melléke, Vesszőséri-kanális-part.

8. Megkülönböztető elemként felhasználták Körösladányban bizonyos szembetűnő **térszinformák tulajdonnevét** a velük kapcsolatos, a változó emberi szemlélet szerint újratagolt földrajzi alakulatok megnevezésére. Összesen 67 nevet sorolok ebbe a csoportba (9,47 %). Az előtag jelölte térszinformák jellege alapján osztottam kisebb alcsoportokra. Szerepelhet differenciáló elemként:

Domb neve, 2: + *Kecskés-dombi-lak*, + *Kecskés-dombi-majorsági-szőlő*.

Halmok nevei, 14: + *Bódi-halmi-dűlő*, + *Cifra-halmi-dűlő*, *Dió-halmi-dűlő*, + *Dió-halom* melléke, + *Édes-halmi-dűlő*, + *Édes-halom* melléke, + *Kanta-halmi-dűlő*, + *Kis-Körtvélyes-halmi-dűlő*, + *Korhány-halmi-dűlő*, + *Köves-halom* melléke, *Mihály-halmi-örház*, + *Mihály-halom-zug*, + *Nádor-ér-halmi-dűlő*, + *Papné halma ere*.

Hátak nevei, 7: *Büngösd-háti-dűlő*, + *Curgó-háti* faluvédő gát, *Gács-háti-major*, *Sima-háti-major*, *Szik-hát-tanya*, + *Tíkos-háti-kert*, *Tíkos-háti-szőlő*.

Laposok nevei, 4: *Majta-laposi-csatorna*, + *Sáros-érlaposi* vízmentesítő gát, + *Sáros-lapos-puszta*, + *Tíkos-laposi-rétság*.

Partok nevei, 8: *Büngösd-parti-dűlő*, *Györgyik-éri-part-halom*, + *Kuruttyoló-partonni út*, *Telek-parti-dűlő*, + *Tenke-ér-parti-major*, *Tikos-parti-dűlő*, + *Tikos-part-oldal*, + *Vesszőséri-kanális-part* melléke.

Térség neve, 2: *Vásártéri kocsmá*, *Vásártéri út*.

Helyzetviszonyító és alakmeghatározó közszavakkal alkotott földrajzi tulajdonnevekből szintén keletkeztek megkülönböztető elemek, ezek is olyan térszínt jelölnek, amelyen vagy amely mellett stb. található az újabb név jelölte alakulat.

Aljak nevei, 2: + *Csurgó-alji-gát*, + *Csurgó-kert-alji-gát*.

Közök nevei, 3: + *Cserszád-közi-csöszház*, *Erdő-közi-gyep*, *Erdő-közi-legelő*.

Mellékek nevei, 3: + *Folyás-melléki-dűlő*, + *Folyás-melléki-föld*, + *Szigetek-melléki-legelő*.

Szigetek nevei, 8: *Árkus-sziget-major*, *Csávás-szigeti-dűlő*, + *Déllő-sziget dűleje*, + *Fási-szigeti-erdő*, + *Paphalmi-sziget farka*, + *Simai-sziget gátja*, + *Simai-szigeti-derék*, + *Simai-szigeti-erdő*.

Vidék neve, 1: + *Siskás-vidéki-csatorna*.

Zugok nevei, 11: *Csárda-zugi-erdő*, + *Déllő-zugi-dűlő*, *Kereszt-zugi-erdő*, + *Mérges-zugi-holt-meder*, *Mihály--Kurta--Mérges-zug-dűlő*, *Mihály-zugi-gát*, *Mihály-zugi-gyümölcsös*, *Mihály-zugi-holtág*, + *Pince-zugi-dűlő*, + *Süvöltő-zug dűlje*, + *Szilva-rév-zug-dűlő*.

Mivel összesen csak két névben figyelhető meg, itt említtem a *növénynévi eredetű földrajzi* neveket is: *Egyfa-sziget*, + *Hosszú-erdő zugja*.

9. *Műtárgyak, emberi létesítmények és intézmények tulajdonnevei* is előfordulhatnak megkülönböztető elemként. E csoportba együttesen 38 név tartozik (5,37 %).

Gátak nevei, 11: + *Bogárzó-gát* melléke, + *Károlyi-gát Csúcs-dűleje*, + *Károlyi-gát dűleje*, + *Károlyi-gát* melléke, + *Süvöltő-gát dűleje*, + *Süvöltő-gát* melléke, + *Szeghalmi-gát* melléke, + *Tekerő-gát-dűlő*, + *Tekerő-gát* melléke, + *Tüdős-gát dűleje*, + *Tüdős-gát* melléke.

Házak nevei, 5: *Egészségközi-kút*, + *Hutter Konrád-féle-háznál* kocsmá, + *Rektori-községközi* utca, *Sárga-házi* kocsmá, + *Sárga-házzal szemben* lévő utca.

Hidak nevei, 3: + *Folyás-híd* melléke, + *Vesszős-híd dűleje*, *Vesszős-híd* melléke .

Kastélyok nevei, 3: *Kastélyiskola*, *Kastélykert*, *Kastély* utcája.

Malmok nevei, 2: + *Régi-malom-hely*, + *Urادalmi-malom-ház*.

Révek nevei, 2: + *Nádas-rév-gát*, *Szilva-rév-zug*.

Tanyák nevei, 3: *Bak-tanyai-erdő*, *Bikatanyai-gyep*, *Bikatanyai-kút*.

Egyéb nevek, 9: *Berettyó-társulati-őrház*, *Bikaakoli-kút*, *Csárda-zug*, *Katolikus templom* utcája, *Téglagyár-telep*, *Téglavető-gyár*, *Téglavető-kunyhó*, *Tüzéptelep*, *Zöldkeresztes-kút*.

10. Ritkábban fordul elő, hogy *gazdálkodás*, *birtoklás történetére utaló elemekkel létrejött földrajzi* nevek szerepelnek megkülönböztető elemként. Összesen 27 név (3,82 %) tartozik ebbe a csoportba. A differenciáló tag eleme lehet:

Állás-, 4: + *Csorda-állási-gát*, + *Kis-állás-gát*, *Kis-állási-kút*, + *Nagy-állás* melléke.

Bánom-, 1: *Bánom-kert*.

Csere-, 1: *Majtás-csere-dűlő*.

Dűlő-, 3: Gulyás Gáborné-féle *Kuruttyoló-dűlőbeli szántó*, *Kihi-dűlőbeli-gát*, K. Tóth István *Kerektői-dűlőben lévő tanyaépülete*.

Föld-, 2: *Katolikus-egyházföldi-szívóág*, *Zsellér-földi-oldalág*.

Határ-, 3: + *Csécs-határ ere*, + *Fási-határ-oldal*, *Kereki-határ-szél*.

Járás-, 2: *Csorda-járási út*, + *Tehén-járási-föld*.

Kert-, 5: + *Csurgó-kert-alj*, *Csurgó-kert-dűlő*, *Kihi-kertek-dűlő*, + *Kihi-kerti-uraságszőlő*, + *Kihi-kert-major*.

Leső-, 1: + *Lesői-erdő*.

Nyomás-, 1: + *Tehén-nyomási-föld*.

Pusztá-, 2: *Fás-pusztai-kastély*, *Korhány-pusztá-dűlő*.

Telek-, 2: + *Telek* alatt lévő *semlyék*, + *Telek-zug*.

11. A *község*, *utak*, *utcák*, *falurészek*, *kertek nevei* kevés újabb névben járulnak megkülönböztető elemként. Az ide sorolt nevek száma: 30 (4,24 %).

Csurgó-, 3: + *Csurgói-gát*, *Csurgó-kert*, + *Csurgó* melléke.

Fásivég-, 2: *Fásivégi-gémeskút*, *Fásivégesi iskola*.

Kertalja-, 1: *Kertalja* utca.

Körösladány-, 2: *Körösladányi-duzzasztó*, + *Körösladányi-őrház*.

Lejáró-, 1: *Makra lejáró* utca,

Libáda/i-, 6: *Libáda-dűlő*, *Libádai-gát*, *Libádi-kert*, *Libádi köz*, *Libádi-tanyák*, *Libádi zug*.

Oncsa-, 1: *Oncsatelep*.

Paptava-, 3: + *Paptava-hát*, + *Paptava-kert*, + *Paptava-sziget*.

Sor-, 2: *Libádi sori Jónás-tanya*, + *Régi gátsor utca*.

Tér-, 3: *Csikós tér-közkút*, + *Piac téri vendéglő*, *Rudolf téri artézi kút*.

Út-, 5: *Arany János úti óvoda*, *Széchenyi úti óvoda*, + *Szigeti út* bal oldala, + *Szigeti út* jobb dűleje, + *Szigeti út* jobb oldala.

Zug-, 1: + *Zug utca*.

A földrajzi névi eredetű megkülönböztető elemek összefoglalásakor megállapítható, hogy Körösladány földrajzi nevei közül összesen 710-ben található nyelvtani meghatározó tagként földrajzi tulajdonnév. Ez a község teljes névanyagának 35,92 %-a. A különböző előtagként szereplő helynevek száma 326, az átlagos megterheltségük: 2,17.

Látható tehát, hogy eléggé kedvelt ez a névválasztási, névadási forma mind a természetes, mind a mesterséges megnevezésekben. Szolgálhatja az ilyen típusú megkülönböztető elem az elkülönítést, egyénítést, a lokalizációt, a más helyekhez való viszonyítást.

Ez a névadási szokás is hozzájárul ahhoz, hogy nagy névcsaládok keletkezzenek. Például *Fás* (középkori falu, később határrész) neve 11 példában szerepel csak másodlagos megkülönböztetői funkcióban. Az ehhez hasonló esetek beláttatják velünk, hogy az elnevezésekben más objektumok és ezek nevei erős motivációt jelentettek. Messze kiemelkednek e szerepükben a határrésznevek és a víznevek. Az alföldi településen ez természetes is, hiszen egész sor érvet hozhatunk ennek beláttatására: az ilyen típusú név korát tekintve általában a legrégebbi, az objektum jelentősége a falu életében (a terjedelem, termőképesség, más gazdálkodási mozzanat miatt) kiemelkedő, a név maga kevésbé változékony, közismert az egész lakosság előtt stb.

Így mindenképpen hasznosnak látszik a másodlagos megkülönböztető elemű nevek kiválogatása, rendszerbe foglalása, hiszen segítenek felismerni az előtag jelölte objektumok hajdani és mai szerepét, s ugyanígy megérezhetjük belőlük 1-1 név életerejét is.

SZAKIRODALOM

1. BENKŐ LORÁND [1947]: A Nyárádmente földrajzi nevei. MNyTK. 74. sz. (1947).
2. HAJDÚ MIHÁLY [1975]: Budapest utcaneveinek névtani vizsgálata. NytudÉrt. 87. sz. (1975).
3. INCZEFI GÉZA [1970]: Földrajzi nevek névtudományi vizsgálata. Akadémiai Kiadó, Bp., (1970).
4. JUHÁSZ DEZSŐ [1988]: A magyar tájnévadás. NytudÉrt. 126. sz. (1988).
5. KÁZMÉR MIKLÓS [1957]: Alsó-Szigetköz földrajzi nevei. MNyTK. 95. sz. (1957).
6. LŐRINCZE LAJOS [1967]: Földrajzi neveink élete. MNyj. XIII. 3--27. Debrecen, (1967).
7. MEZŐ ANDRÁS [1982]: A magyar hivatalos helységnévadás. Akadémiai Kiadó, Bp., (1982).
8. J. SOLTÉSZ KATALIN [1979]: A tulajdonnév funkciója és jelentése. Akadémiai Kiadó, Bp., (1979).